

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор Державної установи
«Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»
член-кореспондент НАН України,
член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Володимир УСТИМЕНКО

11 липня 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Верещагіної Катерини Андріївни
на тему «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно
яких розташоване на тимчасово окупованих територіях»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
(витяг з протоколу № 3 від 11 липня 2025 р. засідання відділу проблем
модернізації господарського права та законодавства Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»)

Присутні: завідувач відділу проблем модернізації господарського права
та законодавства, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.;
заступник завідувача відділу, доктор юридичних наук, старший дослідник
Гудіма Т.С.; головний науковий співробітник відділу, член-кореспондент
НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук,
професор, Заслужений юрист України Устименко В.А.; завідувач сектору
проблем реалізації господарського законодавства відділу, доктор юридичних
наук, професор, Заслужений юрист України Теремецький В.І.; провідний
науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор
Петруненко Я.В.; провідний науковий співробітник відділу, доктор
юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.; провідний науковий співробітник
відділу, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Санченко
А.Є.; старший науковий співробітник сектору проблем реалізації
господарського законодавства відділу, кандидат юридичних наук, старший
дослідник Сошников А.О.; старший науковий співробітник сектору проблем
реалізації господарського законодавства відділу, доктор філософії Маляр
С.А.; молодший науковий співробітник сектору проблем реалізації
господарського законодавства відділу, доктор філософії Камишанський В.І.,
молодший науковий співробітник Черних О.С.

науковий співробітник Черних О.С.

А також долучилися до обговорення провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Ніколенко Л.М.; провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Деревянко Б.В.; здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії Верещагіна К.А.

Серед присутніх з правом голосу на засіданні відділу 6 докторів юридичних наук, 2 кандидати юридичних наук, 2 доктори філософії, 1 молодший науковий співробітник.

Засідання відділу проводиться в режимі відеоконференції з використанням відповідного програмного забезпечення.

Порядок денний:

Обговорення дисертації аспірантки Верещагіної Катерини Андріївни на тему «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, директор, головний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», Заслужений юрист України Устименко Володимир Анатолійович.

Дисертація виконувалась в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», протокол № 16 від 23.12.2021 р.

Виступили:

Аспірантка Верещагіна К. А., яка презентувала основні положення дисертації «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Аспірантка Верещагіна К.А. під час виступу наголосила на тому, що умови економічної кризи в Україні, посилені повномасштабним вторгненням Російської Федерації, стали причиною фінансових втрат для громадян та підприємств, що вже призвели до неплатоспроможності значної кількості підприємств. Воєнний стан ускладнив або унеможливив ефективне ведення господарської діяльності, виконання зобов'язань та своєчасних розрахунків з контрагентами. Можливість окупації та власне сама окупація, фізичне знищення виробничих та інших об'єктів, загрози ракетних обстрілів, дефіцит

електроенергії, зміни у логістичних ланцюгах – це ті кризові фактори, що на жаль актуальні для багатьох підприємств. І, якщо ситуація у регіонах де ведуться бойові дії є складною, але регульованою, то ситуація на тимчасово окупованих територіях України призводить до кризи неплатоспроможності та фізично унеможлиблює продовження господарської діяльності цілого ряду суб'єктів та бізнесів. Подібні процеси вже відбувалися у 2014-2015 роках на території Луганської та Донецької областей та півострову Крим. Проте сьогодні ці процеси масштабовані.

Ефективність Кодексу України з процедур банкрутства стала очевидною з моменту його прийняття, проте, окремі його аспекти потребують уточнення та вдосконалення з огляду на сучасні умови та виклики, пов'язані з військовим вторгненням на територію України. Справи про неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих, непідконтрольних територіях України, розглядаються господарськими судами відповідно до вимог Кодексу. Проте, чинне законодавство з процедур банкрутства більш розраховане на мирні часи та не містить положення які б регулювали ведення справ з процедур банкрутства у воєнний час та повоєнний період відновлення, особливо щодо банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Положення чинного законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання, пов'язані з війною в країні, (фактично мораторій) мають тимчасовий характер і діятимуть лише під час воєнного стану в Україні та протягом шести місяців після його припинення або скасування, крім того, ці норми відносяться тільки до нових заяв про визнання боржника банкрутом, але не вирішують питання як бути зі справами які були відкриті раніше.

Загалом справи відкриті до внесення вищезазначених змін та запровадження заборони на відкриття провадження у справі про банкрутство боржника майно якого перебуває на тимчасово окупованій території, відкладає у часі та залишає не вирішеними ключові питання (можливість належного аналізу арбітражним керуючим фінансово-господарської діяльності боржника; проведення інвентаризації майна боржника; механізм формування ліквідаційної маси боржника та продаж майна банкрута) ведення справ з процедур банкрутства щодо суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

У контексті інтеграції України в європейське співтовариство з'явилися додаткові виклики та обмеження для вітчизняних суб'єктів господарювання.

Водночас у сучасних умовах відсутні комплексні дослідження, присвячені проблематиці неплатоспроможності (банкрутству) суб'єктів господарювання: майно яких зазнали руйнувань чи цілком знищені; які практично повністю чи окремі їх представництва / філіали перебувають на тимчасово окупованій та непідконтрольній Україні території; які захоплені збройними силами країни-агресора та іншими незаконними збройними формуваннями.

Процедури банкрутства є не лише інструментом ліквідації або продажу майна, але й механізмом покращення фінансового стану та відновлення платоспроможності господарюючих суб'єктів. У період дії воєнного стану та/або після його закінчення, поява нестандартних обставин (переведення економіки країни до воєнної моделі; зменшення трудових ресурсів – міграція, мобілізація; зростання інфляції; зростання вартості експорту; збільшення транспортних витрат; падіння попиту на кінцеву продукцію; ризик втрати майна суб'єктів господарювання – руйнування, окупація; залучення суб'єктів до виконання мобілізаційних замовлень; вилучення об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів на території України; порушення логістичних шляхів постачання та їх ланцюгів), може призвести до нової хвилі неплатоспроможності підприємств, тому виникає особлива потреба в детальному вивченні цього питання та вдосконаленні чинного законодавства.

Проблематика вдосконалення застосування законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) до суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Таким чином, актуальність даної теми зумовлена її загальнодержавним характером. Розгляд проблем банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України вирішується не тільки на рівні України, але й мають вплив на поле міжнародних відносин та перемовин. Таке положення має значний вплив на розвиток країни та негативно впливає на економічний розвиток і добробут українського населення.

Розуміння складності та актуальності даної теми вимагає глибокого аналізу і вивчення різних правових аспектів в контексті відновлення економічної стабільності суб'єктів господарювання та економіки в цілому (можливість належного виконання боржниками своїх зобов'язань перед кредиторами, запобігання ланцюгової реакції банкрутства підприємств тощо). Соціальні наслідки (зменшення кількості робочих місць, зменшення надходжень до соціальних фондів, збільшення звернень на отримання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів тощо) також є важливими для стабілізації українського суспільства і елементом провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство) і не могли бути не розглянуті в аспекті даного дослідження.

Оскільки дана проблема безпосередньо пов'язана зі суверенітетом, територіальною цілісністю та економічною стійкістю України, вона є однією з найгостріших тем в сучасній політично-економічній дійсності країни (раптове банкрутство підприємств і бізнесів може мати каскадний ефект). Вирішення проблеми банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташовані на тимчасово окупованих територіях України є важливим кроком до відновлення правової держави, економічної стабільності та забезпечення розвитку всіх регіонів України.

Наведеним вище підкреслено актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України (з 22.05.2020 р. – Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» НАН України) у межах тем: «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590), «Утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві на засадах правового регулювання економіки» (ДР № 0122U001715), «Трансформація національної правової парадигми у контексті інтеграції у європейський економічний та політико-правовий простір» (ДР № 0125U000801).

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування нових теоретичних положень та розробка пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання відносин з банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Для досягнення вказаної мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати наукові погляди дослідників інституту банкрутства відносно чинників, що обумовлюють неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.
- визначити вплив зміни економічних та правових відносин на неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.
- дослідити проблеми у регулюванні правового статусу учасників процедур банкрутства (боржника, кредитора, арбітражного керуючого) та розробити пропозиції щодо їх вирішення.
- виявити правові прогалини, які перешкоджають належній реалізації судових процедур банкрутства у воєнний час.
- дослідити місце та роль господарського суду у захисті прав та інтересів суб'єктів господарювання в межах процедур банкрутства, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.
- вивчити закордонний досвід процедури банкрутства підприємств під час воєнного стану, активної фази збройного конфлікту та визначити можливості його використання для вдосконалення законодавства України.
- окреслити напрями вдосконалення законодавства з процедур банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Об'єктом дослідження є відносини з неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Предмет дослідження – правове регулювання неплатоспроможності банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Методологічну основу дослідження склали наступні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: історичний, метод моделювання, аналізу, синтезу, порівняльний метод, статистичний.

Наукове дослідження було проведено з використанням декількох методів наукового пізнання. Зокрема історичний був застосований задля з'ясування й аналізу генези інституту банкрутства на території України та за кордоном. Використання термінологічного принципу дозволило розкрити поняття банкрутства, розрізнення основних причин виникнення банкрутства суб'єктів господарювання.

Метод моделювання дозволив сформувати розширене поняття банкрутства та дослідити основні моделі, які допомагають суб'єктам господарювання розрахувати ймовірність настання неспроможності відповідати за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами. Також за допомогою відповідного методу досліджувалося й те, яким чином воєнний стан та вторгнення на територію України вплинуло на стан ведення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання, зокрема й на підприємства критичної інфраструктури. Також науковий метод моделювання дозволив сформувати найбільш підходящі варіанти подальшого вдосконалення національного законодавства з питань банкрутства, з метою урівноважити права та обов'язки кредиторів та боржників, а також для забезпечення «оздоровчого ефекту» на підприємстві, що оголосило себе банкрутом тощо.

З використанням методу аналізу було досліджено питання, основних проблем процедури з банкрутства на території України під час ведення повномасштабної війни, а також запропоновано основні шляхи та можливості щодо розв'язання відповідних проблем.

Метод синтезу дозволив об'єднати та у своїй цілісності дослідити усі важливі характеристики та елементи інституту банкрутства, щоб виокремити його перспективи розвитку та вдосконалення. Виокремити основні недоліки чинного законодавства, яке регулює відповідну сферу правових суспільних відносин; аспекти, що необхідно врахувати законодавчому органу влади, для забезпечення дотримання прав та свобод учасників господарських відносин при формуванні законодавства з банкрутства.

Також варто виокремити й порівняльний метод, за допомогою якого у науковому дослідженні було виокремлено позитивні та негативні законодавчі ініціативи щодо внесення змін у Кодекс з процедур банкрутства.

Порівняльний метод дозволив провести аналіз подібностей та відмінностей між правовими нормами, інститутами, системами банкрутства підприємств в різних країнах і в різні періоди часу в умовах воєнного стану. Завдяки чому вдалося: виявити специфіку впливу війни на процедурні та матеріальні аспекти банкрутства; проаналізувати реакцію правових систем інших держав на аналогічні кризи (війна, збройні конфлікти); визначити найкращі практики, які можуть бути імplementовані в українське законодавство. Порівняльний метод також став у пригоді під час аналізу міркувань вітчизняних науковців та авторів щодо вдосконалення інституту банкрутства в умовах воєнного стану.

Доволі важливим постав і статистичний метод, котрий дозволив досягнути масштаби банкрутства на території України з огляду на аналіз

відкритих судових справ та відкритих статистичних даних. Джерелами відповідної інформації у даному дослідженні є Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду. З'ясовано ймовірність відшкодування завданих російською агресією збитків суб'єктам господарювання з боку держави-агресора, досліджено міжнародно-правові механізми такого правомірного стягнення.

Теоретичною основою дослідження, слугували напрацювання сучасних дослідників в галузі неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання під час військових конфліктів, серед них: О.В. Стащук, Л.В. Шостак, В.Ю. Данченко, О.В. Мовчан, Т.Ю. Фурман, Н.І. Прокопович тощо.

Дослідження ґрунтується на аналізі науково-методичної літератури, наукових праць вітчизняних вчених-правників, зокрема: О.А. Беляневич, О.М. Бірюкова, А.А. Бутирського, І.А. Бутирської, О.В. Васьковського, І.О. Вечірка, В.В. Джуна, С.В. Жукова, Ю.В. Кабенюк, Д.В. Мошенець, Б.М. Полякова, П.Д. Пригузи, В.В. Радзивілюк та інших.

Окремо також були проаналізовані праці наступних зарубіжних вчених: Е.Альтман, В.Агарвал, Р.Таффлер, С.Йо, К.Чонг, І.Лі, А.Енгельс, Дж. Кітовський, П. Стамолампрос, Е. Сіміці, А. Фаузії, Д. Гама, Д. Вальтер, Ф. Тот, Г. Мартінес.

Емпіричну основу дослідження склали: Кодекс України з процедур банкрутства, закони України, законопроекти, підзаконні та локальні нормативно-правові акти, судові рішення, статистичні дані, законодавство іноземних країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нових теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо подальших напрямів удосконалення правового регулювання відносин з неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Аспірантка Верещагіна К.А. визначила наукову новизну результатів дослідження:

Уперше:

обґрунтовано, що неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України, за своєю правовою природою можна визначити як об'єктивно вимушене банкрутство, спричинене обставинами незалежними від волі боржника;

виокремлено у правовій дійсності воєнного часу феномен «раптового банкрутства» як явища, яке характеризує матеріально-фінансовий стан та правовий статус суб'єктів господарювання насамперед розташованих на територіях воєнних конфліктів;

обґрунтовано розподіл боржників на дві категорії за територіальною належністю: майно яких розташоване (було розташоване) на тимчасово окупованих територіях України; майно яких розташоване на територіях де ведуться (велися) бойові дії. Розроблено критерії класифікації таких категорій боржників залежно від ступеня: руйнації майна (суб'єктів господарювання,

майно яких зазнало руйнувань чи цілком знищено); втрати контролю над майном (суб'єктів господарювання, які повністю чи окремі їхні представництва/філіали перебувають на тимчасово окупованій, непідконтрольній території); впливу обмежень пов'язаних з воєнним станом (підприємств, які не мають змоги реалізовувати господарську діяльність на підконтрольній території України під час війни внаслідок обмежень, зумовлених воєнним станом);

доводиться положення про необхідність створення спеціального компенсаційного механізму для задоволення вимог кредиторів у випадках втрати майна на тимчасово окупованих територіях;

запропоновано удосконалити правове поле регулювання банкрутства в умовах наявності тимчасово окупованих територій та адаптувати його так, щоб воно враховувало специфіку ситуації після війни, включаючи спрощення процедур банкрутства для зруйнованих підприємств, швидше прийняття рішень та спеціальні механізми для реабілітації – «оздоровлення» суб'єктів господарювання; створення правової визначеності щодо статусу підприємств, діяльність яких об'єктивно зупинена внаслідок бойових дій або окупації;

запропоноване та обґрунтовано встановлення особливих правил щодо проведення процедури банкрутства під час воєнного стану та повоєнного відновлення, зокрема, щодо призначення тимчасового управителя і управління майном боржника; щодо механізму передачі в управління Фонду державного майна України прав суб'єктів господарювання на майно, яке розташоване на тимчасово окупованій території, для формування загального фонду держави з метою «переривання ланцюга» кредиторів і зменшення факторів банкрутства суб'єктів господарювання в країні з подальшим можливим пред'явленням вимог до РФ.

Удосконалено положення щодо:

доцільності виокремлення та нормативного закріплення особливостей організації та здійснення процедур банкрутства у період дії правового режиму воєнного стану, порівняно із мирним періодом функціонування економічної та правової системи держави, за такими критеріями: поняття та ознаки банкрутства; підстави порушення судом справи про банкрутство; права та обов'язки учасників процедур банкрутства; судові процедури банкрутства;

класифікації чинників, які обумовлюють банкрутство суб'єктів господарювання під час воєнного стану, зокрема, майно яких розташоване на окупованих територіях;

обґрунтування особливостей впливу воєнного стану та окупації на майнову спроможність (здатність володіти, користуватися та розпоряджатися майном) та платоспроможність боржників (тобто своєчасно та в повному обсязі виконувати свої грошові зобов'язання), що функціонують в умовах збройного конфлікту.

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

механізму мораторію щодо проваджень у справах про банкрутство з обґрунтування недоцільності його застосування до суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях, як такого, що

створює загрозу порушення балансу інтересів боржників і кредиторів, знижує ефективність інституту банкрутства та унеможлиблює реалізацію принципу правової визначеності;

«заморожування» процедур банкрутства не лише ускладнює доступ кредиторів до правового захисту, але й формує ризики фіктивного банкрутства та зловживань з боку боржників;

ролі комітету кредиторів у справах про банкрутство, шляхом обґрунтування доцільності розширення його повноважень у прийнятті рішень щодо механізму оцінки та реалізації майна суб'єктів господарювання розташованого або такого, що було розташоване, на тимчасово окупованих територіях України;

обґрунтування необхідності визначити окремі категорії дебіторів, кредиторів боржника та особливості їх участі в процедурі банкрутства, шляхом їх класифікації залежно від їх належності до країни агресора та правового статусу, а саме якщо вони є: громадянами Російської Федерації, юридичними особами, створеними та зареєстрованими відповідно до законодавства Російської Федерації; юридичними особами, створеними та зареєстрованими відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку в статутному капіталі 10 і більше відсотків, яких є Російська Федерація безпосередньо або її громадянин, або юридична особа, створена та зареєстрована відповідно до законодавства Російської Федерації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що дисертація містить матеріали придатні для використання: у законотворчій діяльності - для внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства; у правозастосовній діяльності та діяльності господарських судів під час розгляду справ про банкрутство; у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Банкрутство» та при підготовці навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій для студентів юридичних закладів вищої освіти; у науково-дослідній роботі – для подальших досліджень проблематики правового регулювання відносин з банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Запропоновані в дисертаційному дослідженні зміни до законодавства можуть стати основою для нормативного регулювання у межах Плану законодавчих змін, ініційованого Міністерством юстиції України у рамках правової адаптації до умов повоєнного відновлення та інтеграції в правовий простір ЄС.

Положення та висновки, отримані при підготовці дисертаційного дослідження, використані ТОВ «ДТЕК Енерго» в практичній діяльності під час захисту прав та законних інтересів в процедурах банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України (довідка від 05.02.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження було впроваджено у діяльність Адвокатського об'єднання «Перший радник», а саме при розробці стратегій

юридичного супроводу справ з банкрутства підприємств, майно яких розташоване (було розташоване) на тимчасово окупованих територіях України; майно яких розташоване на територіях, де ведуться (велися) бойові дії (довідка від 22.08.2024).

Аспірантка Верещагіна К.А. перелічила свої наукові праці, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації; наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Так, аспіранткою зазначено, що основні результати дисертаційного дослідження викладено у 14 наукових працях, з яких 4 статті опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз (з них 1 наукова публікація – у науковому періодичному виданні, проіндексованому у базі даних Scopus), 1 науковій публікації – у науковому періодичному виданні Польщі, 9 публікацій – за матеріалами науково-практичних конференцій (з них 4 публікації – за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій та 5 публікацій – за матеріалами Всеукраїнських науково-практичних конференцій).

На завершення свого виступу аспірантка Верещагіна К.А. зазначила, що дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Після завершення презентації основних положень дисертації Верещагіної К.А., присутніми на захисті фахівцями були поставлені такі запитання:

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Петруненко Я.В.: Шановна Катерино Андріївно, я насамперед хотів би відзначити високий рівень проведеного Вами дисертаційного дослідження, ґрунтовні й виважені висновки, ідеї, пропозиції, все це дуже важливо і необхідно в сучасних реаліях. Однак, якщо Ви не заперечуєте, хотів би задати уточнююче запитання щодо запропонованого Вами механізму передачі прав суб'єктів господарювання на майно, розташоване на тимчасово окупованих територіях, у розпорядження Фонду державного майна України: чи не порушує це конституційні засади права власності, хто і в який момент приймає рішення про таку передачу та за чиєї ініціативи, які наслідки для боржника, якщо майно фактично перебуває в руках РФ або знищене? Якщо можна, коротко, будь ласка. Дякую Вам!

Верещагіна К.А.: Дякую за питання, шановний Ярославе Вікторовичу. У межах дисертаційного дослідження мною було розглянуто питання передачі майна до Фонду державного майна України з двох позицій.

По-перше, якщо кредитори або дебітори боржника пов'язані з російською федерацією, в такому разі ми повинні їх конкретизувати як учасників процедури банкрутства. Права вимоги на таку кредиторську заборгованість з боржника переходять в управління ФДМ, який стає учасником справи, як новий кредитор. Щодо дебіторської заборгованості перед боржником, то за доцільне на справедливих умовах (за рахунок погашення обов'язкових платежів перед державою, або за розумну,

справедливу вартість) передати таку заборгованість в управління ФДМ, для формування активу нашої держави для подальшого пред'явлення в рамках процедури репарацій. Крім того, як приклад доцільно навести діяльність Агентства з розшуку та менеджменту активів (АРМА), яке виконує функції виявлення, арешту та подальшого управління активами підприємств, що пов'язані з державою-агресором, але не перебувають у процедурі банкрутства. У межах своїх повноважень АРМА забезпечує тимчасове управління такими активами, зокрема шляхом передачі їх у користування або реалізації на відкритих торгах, відповідно до чинного законодавства.

Такий підхід дозволяє запобігти втраті або виведенню активів, а також сприяє формуванню державного портфеля майна стратегічного значення, що потребує особливого контролю в умовах збройного конфлікту. У перспективі досвід АРМА може бути використано для вдосконалення механізмів управління майном у межах процедур банкрутства або в особливих правових режимах, передбачених на період воєнного стану.

По-друге, в межах ліквідаційної процедури, якщо арбітражний керуючий провів оцінку майна, оголосив аукціон, але майно не було продане, а також не викликало інтересу в жодного з кредиторів, тоді таке майно передається до Фонду. У цьому випадку Фонд виконує роль державного управителя та акумулює активи, зокрема й ті, які перебувають на тимчасово окупованих територіях. Це не суперечить конституційним засадам права власності, оскільки відбувається в межах законної ліквідаційної процедури, яка спрямована на задоволення вимог кредиторів.

Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук, старший дослідник Сошников А.О.: Катерино Андріївна, дякую вам за цікаву та змістовну доповідь. З вашого дозволу перейду до запитання. Чи існують міжнародно-правові стандарти захисту підприємств в умовах збройного конфлікту або окупації? Як регулюється банкрутство в умовах війни в інших державах?

Верещагіна К.А.: Дякую, Антоне Олександровичу. Хотіла б звернути увагу на те, що в міжнародно-правових стандартах наразі не існує єдиного нормативного документа, який би комплексно регулював питання банкрутства під час воєнного конфлікту чи окупації.

Водночас це не означає, що міжнародна правова база не містить норм, які можуть бути використані для захисту прав суб'єктів господарювання в таких умовах. Зокрема, це положення Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, Європейської конвенції з прав людини, а також підходи Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). ЄСПЛ вже розглядав справи, що стосувалися втрати доступу до майна на окупованих територіях. Наприклад, позитивні приклади є щодо Турецької Республіки та Польщі, де постраждалі отримали компенсацію. Водночас є і негативний приклад – справа проти Грузії, пов'язана з конфліктом 2008 р., де заявникам відмовили у задоволенні вимог після 6–7 років розгляду.

Окремої уваги заслуговує Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність, розроблений Комісією ООН з права міжнародної торгівлі. У ньому міститься рекомендація державам передбачати надзвичайні процедури банкрутства в умовах війни чи інших кризових ситуацій. Цей підхід є надзвичайно релевантним для України.

У межах дисертаційного дослідження аналізувався також міжнародний досвід подолання наслідків воєнних конфліктів для бізнесу, зокрема після Другої світової війни у Франції, а також у новітній історії: в Ірані, Ізраїлі, Хорватії, Боснії і Герцеговині, Косово. Більшість цих конфліктів мали міжетнічний або внутрішній характер, що характерно для громадянських війн, однак механізми захисту бізнесу, релокації та підтримки економіки мають універсальну цінність.

Як приклад з минулого можна навести японсько-китайську війну, під час якої підприємці змушені були залишати своє майно без жодних компенсаторних механізмів. Після звільнення територій почався перерозподіл власності, що спричинило нову хвилю конфліктів і правових спорів.

Натомість у випадку Боснії і Герцеговини та Республіки Сербської, окрім релокації, була реалізована програма повернення бізнесу на звільнені території, за підтримки міжнародних організацій, зокрема щодо стабілізації та підтримки малого й середнього бізнесу.

Таким чином, навіть за відсутності єдиного міжнародного документа, що регулює питання банкрутства у період війни, існують численні норми і приклади, які можуть слугувати основою для розробки національних підходів в Україні. Цей аспект, безперечно, заслуговує на подальше дослідження й обговорення.

Заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, старший дослідник, Гудіма Т.С.: Руслане Аятшаховичу, з Вашого дозволу хотіла б поставити невелике запитання нашій здобувачці. Катерино Андріївно, як можна довести факт неплатоспроможності підприємства у випадку втрати або знищення бухгалтерських документів?

Верещагіна К.А.: Дякую Вам за запитання, Тетяно Степанівно. Це справді важливе запитання в рамках дисертаційного дослідження, оскільки йдеться про одну з ключових проблем, що виникають під час процедури банкрутства підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях або на територіях, де ведуться чи велися бойові дії.

Основними доказами для підтвердження факту неплатоспроможності є бухгалтерські документи. Вони залишаються базовими доказами. Однак наразі законодавством не передбачено чіткої альтернативи у випадку їх втрати чи знищення. У таких ситуаціях судам доводиться формувати власну практику, приймаючи до розгляду опосередковані (непрямі) докази.

До таких доказів можуть належати: акти ДСНС, Національної поліції, органів місцевого самоврядування чи військових адміністрацій про знищення майна; виписки з банківських рахунків, що свідчать про відсутність коштів або руху коштів за рахунками; дані з електронного кабінету платника податків,

зокрема про наявність податкового боргу; відомості з офіційних реєстрів; нотаріально засвідчені пояснення посадових осіб підприємства; висновки експертів щодо неможливості відновлення господарської діяльності.

Слід зазначити, що всі ці докази є непрямими, і саме в цьому полягає складність процедури. Суд спочатку має визнати їх належними, а вже потім оцінювати як достатні для підтвердження певних обставин.

На жаль, чинне законодавство не містить чітких положень щодо дій у таких ситуаціях. У цьому контексті надзвичайно цікавою є судова практика. Наприклад, у рішенні Північного апеляційного господарського суду було визнано належними доказами банківські виписки та копії первинної звітності. Господарський суд міста Києва також приймав до розгляду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство за відсутності повного пакета документів, спираючись на акт поліції про ракетний обстріл і повне знищення документації підприємства.

Ці приклади свідчать ще про одну важливу проблему – тривалість процедур. Виходом з цієї ситуації могло б стати законодавче закріплення спеціальної «дорожньої карти» у Кодексі України з процедур банкрутства.

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Шановні колеги, дозвольте уточнююче запитання, яке логічно випливає з питання Тетяни Степанівни. Для того, щоб ініціювати процедуру банкрутства, необхідні певні доказові документи, що підтверджують факт неплатоспроможності боржника та інші обставини. Але як діяти у випадку, коли підприємство, його власники та посадові особи залишилися на тимчасово окупованій території, і зв'язку з ними на території України немає?

Верещагіна К.А.: Юліє Андріївно, дякую вам за запитання. Це питання дійсно розглядається в дисертації, і воно є надзвичайно актуальним.

Справді, в ситуації, коли відсутня комунікація з представниками підприємства, виникає ціла низка труднощів. Насамперед це ускладнює роботу арбітражного керуючого, який фактично змушений самостійно збирати всю необхідну інформацію та документацію.

Ці дані часто доводиться «збирати по крупицях» через звернення до банків, органів Державної податкової служби, інших суб'єктів господарювання, які мали справу з підприємством. Однак, навіть за таких умов, арбітражний керуючий повинен дотримуватись строків, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства, які, на жаль, не враховують обставини війни та окупації.

У таких ситуаціях арбітражний керуючий змушений діяти частково на власний розсуд, погоджуючи свої дії з комітетом кредиторів, а також звертатися до суду для вирішення окремих процесуальних питань.

Це свідчить про потребу внесення змін до чинного законодавства, зокрема, щодо особливостей процедур банкрутства в умовах збройного конфлікту чи тимчасової окупації, а також запровадження гнучкіших строків і механізмів захисту прав усіх сторін.

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Є підприємства з додатковою відповідальністю, які були створені, функціонували, і, наприклад, можуть обліковуватися десь на території України. Водночас існують майнові комплекси, які фактично можна було б реалізувати задля покриття певної заборгованості. Але в такому випадку це ж неможливо реалізувати? Це абсолютно нереально? Чи існує якась практика, як у таких випадках вирішували подібні питання?

Верещагіна К.А.: Розумієте, процедура банкрутства є доволі тривалою та затратною. Коли у кредиторів вичерпується бажання продовжувати цей процес, зокрема витратити власні кошти та час, підтримуючи його власним коштом, постає потреба в прийнятті раціональних рішень.

Звісно, спочатку здійснюється пошук власників, самого боржника, акціонерів тощо. Але трапляються справи, які тягнуться по 8 років, і коли стає зрозуміло, що ситуація досягла «точки неповернення», майно реалізується через кілька етапів, зокрема через аукціон. Це можливо зробити навіть за бухгалтерською довідкою, адже реалізація відбувається не на окупованих територіях, а згідно з чинним законодавством України. Продаються не самі об'єкти, а права на майно, яке наразі перебуває на тимчасово окупованих територіях.

Фактично, приймається рішення про списання такого майна. Це робиться переважно з метою спрощення бухгалтерського обліку, щоб не нараховувати з року в рік амортизаційні витрати та не відображати зобов'язання (резерви) щодо утримання об'єкта у фінансовій звітності. Таке майно, як правило, знецінюють до нуля.

Саме тому, при формуванні компенсаторного механізму постає питання: яка оцінка такого майна має братися до уваги? Або балансова вартість на момент до початку повномасштабного вторгнення, або оцінка за міжнародними підходами – втрата бізнесу (з урахуванням прямих збитків та упущеної вигоди - втрачений прибуток).

Завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.: Шановна Катерино Андріївно, які ризики для добросовісних кредиторів створює мораторій на банкрутство в умовах війни?

Верещагіна К.А.: Руслане Аятшаховичу, дякую вам за запитання. Воно дійсно є досить об'ємним, але спробую відповісти стисло. По-перше, йдеться про можливе порушення принципу рівності сторін, адже такий мораторій фактично зупиняє провадження виключно в інтересах боржника, не враховуючи при цьому інтереси кредитора. Також страждає принцип змагальності сторін і, певною мірою, доступ до правосуддя. По-друге, це створює ризик замороження боргу, тобто кредитор фактично змушений «кредитувати» боржника без компенсації на невизначений строк, без урахування інфляційних втрат, збитків від дефіциту обігових коштів тощо.

Окрім цього, зростає ризик втрати доказової бази, чим більше часу проходить, то більша ймовірність втрати документів, як з боку боржника, так і з боку кредитора. І все це на тлі триваючого збройного конфлікту.

Нарешті, існує ризик зловживань з боку боржника, який може, прикриваючись обставинами війни, свідомо ухилятися від виконання своїх зобов'язань.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – директор Інституту, головний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Устименко В.А.**: Шановні колеги! Мною було підготовлено висновок на дисертацію, який попередньо був розісланий усім учасникам засідання. Сьогодні хочу коротко зупинитися на окремих аспектах актуальності теми й тих проблем, які було піднято в роботі.

На мою думку, держава та правова наука мають певний «борг» перед учасниками тих правовідносин, які виникають у зв'язку з втратою контролю над територіями та активами через війну. Уже понад 11 років триває гібридна й повномасштабна агресія, а механізми реагування на виклики, з якими зіштовхуються суб'єкти господарювання, так і не були належним чином сформовані.

Суб'єкти господарювання втрачають не лише активи, вони втрачають можливість забезпечувати функціонування своїх підприємств, підтримувати трудові колективи, а відтак і виконувати свої зобов'язання перед державою, контрагентами та працівниками. Це об'єктивні обставини, на які вони не можуть вплинути. Однак саме вони зазнають юридичних та економічних наслідків, у тому числі потрапляють у ситуацію банкрутства, попри відсутність своєї вини.

Для фізичних осіб у нас уже розроблені певні механізми, існує реєстр постраждалих, є відповідна судова практика щодо відшкодування збитків. Для бізнесу ж таких механізмів не створено.

Катерина Андріївна у своєму дослідженні запропонувала нові підходи до вирішення цього складного вузла проблем. Вона формулює цілком життєздатні теоретичні й практичні підходи, що дозволяють «розірвати коло» юридичної безвиході, у якому опинилися підприємства, кредитори, держава та її інститути. Зокрема, пропозиції, що стосуються зміни логіки дій державних органів (Фонду державного майна, податкової служби, соціальних фондів) заслуговують на особливу увагу.

Окремо хочу відзначити практичний досвід дисертантки. Вона працює у сфері енергетики, зокрема в компанії «ДТЕК Енерго», яка під час масованих атак на енергетичну інфраструктуру тримала економічний фронт, і намагалася у найкоротші строки забезпечити постачання електроенергії, як для приватних абонентів, так і підприємств, тим самим надаючи іншим компаніям

можливість виробляти продукцію. Це демонструє приклад економічної резильєнтності й підтверджує, що авторка розуміє ситуацію «зсередини».

У роботі чітко простежується зв'язок між практикою та теорією. Вона ґрунтується на фактах, правових позиціях, прикладах судової практики, а головне містить конкретні пропозиції, які можуть бути реалізовані.

Хочу подякувати Катерині Андріївні за сміливість обрати таку складну, але вкрай актуальну тематику. Її дисертаційна робота – це не просто наукова праця. Це поштовх до формування нової правової політики держави в умовах війни. Переконалий, що запропоновані нею підходи мають знайти своє відображення в законодавстві, державній політиці і судових рішеннях.

З урахуванням викладеного позитивно оцінюю представлену дисертацію і прошу колег підтримати здобувачку. Дякую за увагу!

Рецензенти дисертаційної роботи наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання й зауваження.

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Петруненко Я.В.: Актуальність представленого дисертаційного дослідження обумовлена тим, що сьогодні Україна перебуває в умовах збройної агресії з боку рф, яка спричинила тимчасову окупацію окремих територій Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей та Автономної Республіки Крим. Вказане призвело до того, що значна кількість українських суб'єктів господарювання опинилася у вкрай складному економіко-правовому становищі: їх активи знищені або втрачено контроль над ними, господарська діяльність фактично паралізована. За наведених обставин правові механізми, котрі покликані забезпечити їх захист і вирішення питань неплатоспроможності, виявляються або неефективними, або такими, що взагалі не можуть бути реалізовані. У чинному законодавстві України наразі відсутнє комплексне та спеціалізоване регулювання процедур неплатоспроможності щодо підприємств, основне або значне майно яких перебуває на тимчасово окупованих територіях. Подібна прогалина створює серйозні ризики для правової визначеності, економічної безпеки, забезпечення умов добросовісної конкуренції та охорони майнових прав усіх учасників провадження у справах про банкрутство – кредиторів та боржників, арбітражних керуючих, держави. При цьому, слід відзначити, що класичні інструменти правового регулювання неплатоспроможності, передбачені КУЗПБ, не враховують реалій, пов'язаних із відсутністю доступу до майна боржника, неможливістю проведення інвентаризації чи реалізації активів, невиконанням судових рішень на тимчасово окупованих територіях. Як наслідок, відбувається формальне припинення діяльності підприємств без їх реального оздоровлення чи справедливої процедури задоволення вимог кредиторів. Проблематика також ускладнюється тим, що держава де-факто втрачає податкові надходження від таких підприємств, а самі підприємства – можливість правової реабілітації, реструктуризації або ліквідації у спосіб, що відповідає принципам правової держави. У зв'язку з вищенаведеним, постає нагальна потреба розробки особливого правового режиму банкрутства для

зазначеної категорії суб'єктів господарювання, який би поєднував гнучкість, оперативність та збереження балансу інтересів усіх сторін. У контексті післявоєнного відновлення економіки України проблема врегулювання банкрутства підприємств, активи яких розміщені на тимчасово окупованих територіях, набуває ще більшої гостроти, оскільки вона безпосередньо пов'язана з політикою реінтеграції, ревіталізації регіональної економіки, захисту права власності, створення умов для інвестування та відновлення довіри до державних інституцій. Без вирішення правових аспектів неплатоспроможності на постраждалих територіях неможливе повноцінне забезпечення національної економічної безпеки, сталого розвитку та ефективної реалізації Стратегії відновлення України. З огляду на викладене, презентоване Верещагіною К.А. наукове дослідження правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях, є об'єктивно зумовленим, своєчасним і надзвичайно важливим для теорії господарського права, законотворчої діяльності, юридичної практики. Актуальність теми також зумовлена відсутністю цілісного доктринального підходу до визначення правового статусу боржника в умовах окупації, недосконалістю наявних механізмів захисту прав кредиторів та потребою в адаптації інституту банкрутства до умов воєнного та післявоєнного періодів.

Аналіз представленої для рецензування дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про те, що одержані здобувачкою результати дослідження характеризуються науковою новизною та відповідають визначеній меті і завданням дослідження. Абсолютна більшість сформульованих висновків та наукових результатів дисертаційного дослідження Верещагіної К.А. є обґрунтованими, оскільки обумовлені використанням сучасної методології пізнання, застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів пізнання.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про те, що дисертантка ґрунтовно опрацювала значний обсяг літературних джерел. Логічність і послідовність виконаного дослідження забезпечувалися чітко визначеними завданнями дослідження, його об'єктом та предметом. Назва дисертаційного дослідження повною мірою відповідає обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми. Наукова полеміка ведеться авторкою на сторінках дисертації коректно, з повним дотриманням правил етики наукової дискусії. Дисертація виконана літературною мовою, сформульовані у роботі наукові підходи і рекомендації вирізняються своєю оригінальністю та мають самостійний творчий характер. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам МОН України.

Надаючи оцінку змісту дисертації, слід зазначити, що представлена для рецензування робота являє собою самостійне завершене наукове дослідження актуальної теми як для наукової спільноти господарників, так і для фахівців-практиків (у т.ч., й для суддівського корпусу). Мета і завдання дослідження визначені дисертанткою вірно й логічно співпадають з об'єктом і предметом дослідження. Матеріали дисертації викладено послідовно, логічно, юридично

виважено, що вказує на високий науковий рівень представленого на розгляд дослідження.

Таким чином, зміст дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та відображає логіку проведеного дослідження. Аналіз змісту дисертації надає підстави стверджувати, що всі сформульовані авторкою елементи наукової новизни, отримані за результатами проведеного дослідження, є доведеними та такими, що несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення. Авторкою безумовно зроблено значний внесок у розвиток науки господарського права, який полягає у дослідженні проблематики правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях. Також дисертаційне дослідження без сумнівів має практичне значення.

Одержані дисертанткою результати дослідження оприлюднені у достатній кількості публікацій у фахових виданнях з юридичних наук та збірниках тез доповідей учасників конференцій. Положення кожного з підрозділів авторкою висвітлено в окремій чи окремих статтях або ж у тезах доповіді на науково-практичній конференції.

Разом з тим, загальний позитивний висновок стосовно дисертаційного дослідження Верещагіної К.А. не позбавляє рецензента можливості висловити деякі міркування, які по суті не є зауваженнями, однак при цьому можуть бути підґрунтям для подальших наукових розвідок дисертантки.

Зокрема, слід зазначити наступне:

1. Одним із положень дисертаційного дослідження, яке презентується у новизні першого рівня і сприймається схвально, є введення у науковий обіг та спроба нормативного осмислення такої категорії як «об'єктивно вимушене банкрутство». Авторка цілком переконливо обґрунтовує, що неплатоспроможність суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України, має специфічну правову природу, що не зумовлена неналежною поведінкою боржника чи недоліками управлінської діяльності, а прямо спричинена зовнішніми обставинами непереборної сили, зокрема збройною агресією, окупацією, втратою контролю над активами. Разом з тим, вказана концепція, попри безумовну свою актуальність і гуманістичну спрямованість, на наш погляд, потребує деякого методологічного доопрацювання (можливо, на рівні подальших наукових пошуків дисертантки). Зокрема, у подальшому можливо слід було б уточнити, як запропонована авторкою категорія «об'єктивно вимушене банкрутство» співвідноситься з усталеними формами банкрутства, що вже мають своє нормативне розуміння та судову практику застосування (як-то добровільне, примусове, фіктивне, приховане), чи виступає вона пропозицією для закріплення у чинному законодавстві України (зокрема, в КУЗПБ) або має виключно теоретичне значення для цілей класифікації кризового стану суб'єктів господарювання. Також перспективи мала б акцентуація правових наслідків визнання банкрутства «об'єктивно вимушеним»: чи передбачається у такому разі пільговий або альтернативний порядок процедур (наприклад,

реабілітаційний чи позасудовий), чи матиме вказане якийсь вплив на обсяг відповідальності боржника перед кредиторами, чи може така категорія бути ефективним юридичним аргументом у спорах з контролюючими органами або у міжнародних позовах до країни-агресора. На думку рецензента, запропонована авторкою категорія поза усіляких сумнівів має великі перспективи розвитку як елемент нового підходу до класифікації банкрутств в умовах форс-мажорних викликів воєнного часу, а також заслуговує більш глибокого розкриття змісту, правових механізмів реалізації, а також більш чіткого позиціонування в межах існуючої правової системи.

2. Важливим положенням новизни першого рівня, яке виноситься на захист і об'єктивно заслуговує підтримки, є обґрунтування дисертанткою необхідності створення спеціального компенсаційного механізму для забезпечення захисту інтересів кредиторів суб'єктів господарювання, які втратили своє майно у зв'язку з його розташуванням на тимчасово окупованих територіях України. Авторка абсолютно слушно вказує на той дисбаланс, що виникає у подібних випадках: підприємство втрачає контроль над активами, внаслідок чого стає неплатоспроможним, а кредитори, не маючи правових важелів для задоволення своїх вимог, опиняються у ситуації фактичної беззахисності. Втім, вказане положення може викликати певні уточнюючі питання, пов'язані з *реалістичністю й економічною доцільністю* свого застосування (і їх опрацювання у наступних публікаціях дисертантки однозначно сприятиме посиленню ефективності практичної реалізації цього ґрунтового теоретичного положення). Передусім, необхідно обґрунтувати, з яких джерел фінансуватиметься відповідний компенсаційний механізм – державний чи місцевий бюджет, конфісковані активи країни-агресора, міжнародні репараційні фонди чи донорська допомога. Без чіткого уявлення про механізми акумулювання ресурсів, існує певний ризик, що така розумна й виважена пропозиція дисертантки залишиться декларативною або втратить ефективність через наявну обмеженість бюджетних можливостей. Крім того, слід додатково передбачити, як здійснюватиметься розподіл компенсацій між кредиторами, які органи адмініструватимуть фонд, як можливо забезпечити недопущення зловживань, які будуть процесуальні гарантії прав сторін. Так само, варто проаналізувати потенційну взаємодію вказаного механізму з уже існуючими інструментами державної допомоги, страхування ризиків чи реструктуризації заборгованості. Подальше розроблення концептуальних засад запропонованого дисертанткою механізму необхідно проводити у тому числі й з урахуванням міжнародного досвіду країн, котрі уже стикалися з подібними викликами (наприклад, Боснія і Герцеговина, Хорватія та ін.).

Але висловлені міркування мають виключно характер побажань, несуть переважно рекомендаційний сенс та жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

В частині дотримання академічної доброчесності необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно, дисертація являє собою оригінальну працю. В роботі не виявлені положення, які б порушували академічну доброчесність.

Підсумовуючи викладене, можна зробити узагальнюючий висновок, що дисертаційна робота «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях» повною мірою відповідає вимогам, які висуваються до такого рівня досліджень, а також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», а її авторка Верещагіна Катерина Андріївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Ніколенко Л.М.: Актуальність теми не викликає жодного сумніву. В умовах триваючої збройної агресії проти України, повномасштабної війни та тривалого воєнного стану радикально змінюється економічне, правове та інституційне середовище функціонування бізнесу. Тисячі суб'єктів господарювання втратили контроль над своїми активами, частина підприємств зазнала фізичних руйнувань, зруйновано логістичні ланцюги, розірвано контрактні зобов'язання. У таких умовах проблема неплатоспроможності перестала бути виключно економічною категорією - вона набула публічно-правового виміру, впливаючи не лише на кредиторів і боржників, а й на державу, соціальну стабільність, обороноздатність та економічну безпеку.

Суттєво ускладнюється застосування чинного законодавства про банкрутство, яке було сформоване в умовах мирного часу та не враховує специфіки форс-мажорних обставин, таких як бойові дії, окупація територій, зупинення діяльності підприємств не з волі їх керівників, а з об'єктивних обставин. Наявна нормативна база не передбачає спеціальних процедур чи механізмів захисту прав як кредиторів, так і боржників у воєнний період, що породжує численні правові колізії, неоднозначну судову практику, затягування процедур банкрутства та нерівність учасників провадження.

Таким чином, питання правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій, потребує не лише теоретичного осмислення, а й докорінного перегляду ключових засад інституту неплатоспроможності. Обрана тема є не лише новою з наукової точки зору, а й виключно важливою для формування цілісної політики економічного відновлення, реінтеграції втрачених активів, справедливого врегулювання майнових конфліктів у

післявоєнний період та адаптації національного законодавства до сучасних викликів.

Додатково актуальність теми дисертації, підтверджується і зв'язком з науковими планами та темами. Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України (з 22.05.2020 р. – Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» НАН України) у межах тем: «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590), «Утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві на засадах правового регулювання економіки» (ДР № 0122U001715), Трансформація національної правової парадигми у контексті інтеграції у європейський економічний та політико-правовий простір (ДР № 0125U000801).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нових теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо подальших напрямів удосконалення правового регулювання відносин з неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Дисертаційна робота, викликає схвальну оцінку як з огляду на актуальність тематики, так і з точки зору глибини опрацювання складного й недостатньо дослідженого правового явища - банкрутства суб'єктів господарювання в умовах тимчасової окупації та збройної агресії.

Насамперед заслуговує на позитивну оцінку те, що авторка вперше комплексно обґрунтувала необхідність осмислення неплатоспроможності підприємств, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях, як форми об'єктивно вимушеного банкрутства, яке не є наслідком безгосподарності або недобросовісної поведінки боржника, а навпаки - зумовлено форс-мажорними та неконтрольованими обставинами. Це дозволяє сформувати новий вектор правового підходу до кваліфікації банкрутства в умовах війни.

Дуже важливим і науково обґрунтованим є запропоноване авторкою нове теоретичне поняття «раптове банкрутство», що фіксує юридичний статус підприємства, яке миттєво втратило майнову базу внаслідок бойових дій або окупації. Таке поняття є не лише лінгвістично новим, а й сутнісно відображає кризові економіко-правові явища, які виникли під час війни, і потребує законодавчої формалізації для ефективного правозастосування.

Позитивно сприймається також обґрунтований у дисертації поділ боржників на дві окремі категорії залежно від територіального розташування майна (на тимчасово окупованих територіях або у зоні бойових дій), що дозволяє правозастосовним суб'єктам диференційовано підходити до застосування процедур банкрутства та визначати міру допустимого втручання держави у правовідносини неплатоспроможності.

Особливе місце у науковій новизні займають запропоновані критерії класифікації таких боржників - за рівнем знищення майна, втратою контролю над активами та впливом воєнного стану. Такий підхід свідчить про намагання авторки створити багаторівневу модель правового регулювання, яка може

бути адаптована до післявоєнного періоду відбудови та відновлення національної економіки.

Варто відзначити також наукову обґрунтованість і практичну доцільність запропонованого механізму створення спеціального компенсаційного фонду для кредиторів, вимоги яких не можуть бути задоволені у зв'язку з втратою майна боржника на ТОТ. Це положення має стратегічне значення для фінансової безпеки країни та формування політики післявоєнного відновлення.

На високому теоретико-прикладному рівні обґрунтовано необхідність адаптації національного законодавства до умов війни та повоєнного періоду, зокрема шляхом спрощення процедур банкрутства, введення особливих механізмів санації, розширення повноважень комітету кредиторів та встановлення спеціальних процедур управління активами боржників, зокрема шляхом їх тимчасової передачі до державного управління.

Цінними є положення щодо особливого правового статусу учасників банкрутства, пов'язаних з державою-агресором, що дозволяє сформувати цілісний механізм запобігання економічному впливу на українську господарську сферу через інститут банкрутства.

Уся сукупність положень, представлених у науковій новизні, свідчить про самостійний характер дослідження, наявність у здобувачки власної наукової позиції, здатності до критичного аналізу законодавства та правозастосовної практики, а також сформульованого бачення шляхів реформування національного законодавства в умовах надзвичайних соціально-економічних і безпекових викликів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що дисертація містить матеріали придатні для використання:

у законотворчій діяльності - для внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства; у правозастосовній діяльності та діяльності господарських судів під час розгляду справ про банкрутство;

у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Банкрутство» та при підготовці навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій для студентів юридичних закладів вищої освіти;

у науково-дослідній роботі – для подальших досліджень проблематики правового регулювання відносин з банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України.

Також варто зауважити, що результати дисертаційного дослідження взято до уваги та використовуються у діяльності адвокатів і суб'єктів господарювання, що підтверджується відповідними актами впровадження, наведеними у додатках до дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз анотації, тексту дисертації та публікацій дисертантки дають підстави зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, повною мірою обґрунтовані та відповідають меті й завданням роботи.

Наукове дослідження було проведено з використанням декількох методів наукового пізнання. Зокрема, історичний був застосований задля з'ясування й аналізу генези інституту банкрутства на території України та за кордоном. Використання термінологічного принципу дозволило розкрити поняття банкрутства, розрізнення основних причин виникнення банкрутства суб'єктів господарювання. Метод моделювання дозволив сформулювати розширене поняття банкрутства та дослідити основні моделі, які допомагають суб'єктам господарювання розрахувати ймовірність настання неспроможності відповідати за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами. З використанням методу аналізу було досліджено питання, основних проблем процедури з банкрутства на території України під час ведення повномасштабної війни, а також запропоновано основні шляхи та можливості щодо розв'язання відповідних проблем. Метод синтезу дозволив об'єднати та у своїй цілісності дослідити усі важливі характеристики та елементи інституту банкрутства, щоб виокремити його перспективи розвитку та вдосконалення. За допомогою порівняльного методу було виокремлено позитивні та негативні законодавчі ініціативи щодо внесення змін у Кодекс з процедур банкрутства, а також провести аналіз подібностей та відмінностей між правовими нормами, інститутами, системами банкрутства підприємств в різних країнах і в різні періоди часу в умовах воєнного стану. Статистичний метод дозволив досягнути масштаби банкрутства на території України з огляду на аналіз відкритих судових справ та відкритих статистичних даних.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У трьох основних частинах дисертаційної роботи комплексно досліджено загальнотеоретичні положення неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання, майно яких опинилося на тимчасово окупованих територіях України, а також особливості провадження по таким справам. На основі аналізу напрацювань господарського процесуального права, відповідних положень національного та зарубіжного законодавства, судової практики, в тому числі Європейського суду з прав людини розроблено пропозиції щодо удосконалення процедури банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких опинилося на тимчасово окупованих територіях України.

У розділі 1 «Економіко-правові передумови неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання, майно яких опинилося на тимчасово окупованих територіях України» проведено узагальнення формування теоретичних засад неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання; проаналізовано економічні та правові чинники, що обумовлюють неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання в умовах зовнішньої агресії; визначено поняття, сутність та функції неплатоспроможності (банкрутства) суб'єктів господарювання.

У розділі 2 «Особливості провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство) суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України, як особлива

категорія справ в юрисдикції господарських судів» досліджено учасники провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство), визначено роль господарського суду у захисті прав та інтересів суб'єктів економічної діяльності при процедурах банкрутства, охарактеризовано особливості практики застосування законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) в умовах воєнного стану.

У розділі 3 «Шляхи вдосконалення правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях України» проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання майно яких, внаслідок збройного конфлікту, залишилось на окупованій території та зроблено пропозиції щодо удосконалення національного законодавства.

Анотація дисертації ідентична її основному змісту та повною мірою відображає основні положення дослідження. Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Основні наукові результати дисертації відображено у 14 наукових публікаціях, з яких, 3 статті опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук; 1 стаття – у Scopus, 1 стаття – у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію; 9 тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівня. В наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені у належному обсязі.

Детальний аналіз дисертації К.А. Верещагіної текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявив.

У цілому відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, здобутки дисертантки, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи:

1. Значна частина дисертації присвячена опису економічних і правових чинників, що сприяють неплатоспроможності під час воєнного стану та на окупованих територіях. Хоча ці описи є релевантними, їм бракує аналітичної глибини. Наприклад, концепція «раптового банкрутства» є цікавою, але недостатньо розробленою. У дисертації не представлено чіткої теоретичної основи для розмежування «раптового банкрутства» від інших форм неплатоспроможності, а також не використано наявну літературу з питань кризової неплатоспроможності для обґрунтування цієї концепції. Це призводить до повторюваної наративної форми без значного просування за межі загальних спостережень.

Крім того, у роботі запропоновано низку нових понять, зокрема «об'єктивно вимушене банкрутство», «переривання ланцюга кредиторів» тощо. Проте не завжди подано чітке нормативно-правове визначення таких термінів або зіставлення з усталеною термінологією господарського,

цивільного та процесуального права. Це створює ризик неоднозначного тлумачення запропонованих понять.

2. У дисертації пропонуються зміни до Кодексу України з процедур банкрутства, зокрема введення окремого розділу для суб'єктів на окупованих територіях і мораторію на процедури банкрутства державних підприємств. Однак ці пропозиції є нечіткими та бракують конкретики. Наприклад, пропозиція розширити повноваження арбітражних керуючих щодо активів на окупованих територіях не уточнює, як ці повноваження реалізовуватимуться на практиці за умов відсутності контролю над цими територіями. Аналогічно, запропонований п'ятирічний мораторій не супроводжується детальним обґрунтуванням його тривалості чи передбачуваного економічного впливу, що викликає сумніви щодо його доцільності та можливості зловживань.

3. Хоча в дисертації згадуються зарубіжні вчені, їхні роботи розглядаються поверхово, без критичної інтеграції. Аналіз зарубіжного досвіду регулювання банкрутства під час збройних конфліктів обмежується загальними узагальненнями, без детального обговорення конкретних кейсів (наприклад, рамок неплатоспроможності після конфліктів на Балканах, Хорватія, Ізраїль, Грузія, Боснія і Герцеговина чи Близькому Сході). Це втрачена можливість контекстуалізувати виклики України в глобальному контексті, що могло б збагатити запропоновані законодавчі реформи.

4. Частина запропонованих положень, зокрема передача прав на майно, розташоване на ТОТ, у тимчасове державне управління, створення спеціального компенсаційного фонду чи запровадження спрощених процедур банкрутства в умовах війни, хоча і є інноваційними, проте потребують глибшого обґрунтування механізмів їх реалізації - із залученням відповідних норм бюджетного, господарського, цивільного, міжнародного та конституційного права.

Запропоноване нормативне спрощення процедур банкрутства підприємств, майно яких розташоване на ТОТ, може потенційно призвести до зловживань - зокрема, штучного переміщення активів, маніпуляцій з юрисдикцією або фіктивного «раптового» банкрутства. Цей аспект не отримав належної уваги в межах дисертаційного дослідження.

5. У дисертації практично не розглядається можливість залучення міжнародних компенсаційних механізмів, позовів до РФ як держави-агресора, чи застосування норм міжнародного гуманітарного права, хоча така перспектива є важливою для реалізації пропозицій, викладених у роботі.

6. Окремі положення новизни, сформульовані в різних частинах дисертації, мають схожий зміст, але подані у різних формулюваннях, що створює враження дублювання або надмірної деталізації. Це дещо знижує чіткість і компактність викладу. Структура дисертації є надмірно описовою і не має чіткої логічної послідовності. Розділи часто перетинаються, з повторюваними дискусіями тих самих питань (наприклад, вплив воєнного стану на процедури банкрутства розглядається в кількох розділах без значної диференціації).

Висловлені зауваження значною мірою зумовлені складністю обраного для наукового пошуку предмета дослідження і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, оскільки стосуються переважно дискусійних питань, пов'язані зі складністю та суперечливістю судової практики. Переважна кількість зауважень має уточнюючий або дискусійний характер.

Дисертація Верещагіної Катерини Андріївни на тему «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються науковою новизною, а за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право». Основні положення наукової новизни знайшли відбиття у наукових публікаціях здобувачки. Викладене дає підстави зробити висновок про те, що дисертаційну роботу виконано відповідно до вимог пунктів 5-9 та інших Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; Наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а авторка дисертації Верещагіна Катерини Андріївни заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Петруненко Я.В.: Шановні колеги! Тема дослідження є актуальною, а саме дослідження проведено якісно, виважено та ґрунтовно, що певною мірою створює підґрунтя для подальших наукових пошуків. Дисертантка добре підготовлена, орієнтується в темі, що обумовлено також її значним практичним досвідом. Відзначу, що практики, опрацьовуючи ту чи іншу тему, в якій добре орієнтуються, здатні надалі розвивати її наукову та теоретичну складові. У підсумку готуються якісні, ґрунтовні роботи, якими наш Інститут може по праву пишатися.

Вважаю, що Катерина Андріївна заслуговує на нашу підтримку. Окремо хотів би побажати дисертантці успіхів і подальшого опрацювання цієї теми, яка, без сумніву, залишатиметься актуальною ще багато років. Уже сьогодні, ще до захисту цієї дисертації, можна рекомендувати їй задуматися над підготовкою докторської дисертації. Адже тема є ґрунтовною, і зупинятися на досягнутому не варто. Необхідно продовжувати наукову роботу, формулювати практичні висновки та рекомендації, які стануть корисними для

широкого кола суб'єктів господарювання у їхній практичній діяльності. Щиро дякую за участь у сьогоднішньому заході. Бажаю подальших успіхів!

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Шановні колеги! Прослухавши сьогоднішній виступ здобувачки та рецензентів, які ознайомлювалися з роботою, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження є ґрунтовним, фаховим і повною мірою розкриває поставлену мету та завдання. Здобувачка впевнено орієнтується у проблематиці дослідження та демонструє високий рівень професійної підготовки, вміло відповідає на всі поставлені запитання. Вважаю, що вона цілком заслуговує на допуск до захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Підтримую її кандидатуру та бажаю подальших успіхів! Дякую.

Провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Ніколенко Л.М.: Колеги, дозвольте поділитися короткою особистою історією. Пригадую, як під час підготовки своєї докторської дисертації я звернулася до шановного Валентина Карловича й поділилася з ним хвилюванням: чи добре оцінять роботу колеги-науковці, чи буде багато питань. На що він мені відповів: «Якщо наукова робота не викликає дискусії, то вона не цікава». Представлена сьогодні дисертація дійсно викликала жваве обговорення. І якби не обмеження у часі, ми могли б ще довго дискутувати. Це, безумовно, свідчить про наукову цінність роботи. У ній вдало поєднано теоретичні підходи з практичними аспектами. Тому всебічно підтримую нашу здобувачку та бажаю їй подальших успіхів на науковому шляху.

Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук, старший дослідник Сошников А.О.: Шановні колеги! Дисертаційне дослідження підготовлено на надзвичайно актуальну тему, яка, на жаль, залишатиметься такою ще впродовж найближчих років. Повномасштабне вторгнення російської федерації триває, і майже щодня ми дізнаємося з новин про зруйновані виробництва на Харківщині, пошкоджені логістичні об'єкти на Одещині, втрату контролю над населеними пунктами на Донеччині. Частина великих виробничих комплексів перебувають у тимчасовій окупації. Це створює серйозні виклики для забезпечення стійкості бізнесу та призводить до зростання кількості неплатоспроможних підприємств. Здобувачка робить першу спробу вирішити цю проблему, яка держава не помічає вже тривалий час.

Окремо хочу відзначити значну кількість публікацій здобувачки, серед яких є й та, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus. Це свідчить про високий рівень її наукової активності.

Дисертацію було перевірено за допомогою спеціального програмного забезпечення для виявлення запозичень, ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

На завершення хочу висловити щиру підтримку здобувачці Катерині Андріївні, а також її науковому керівнику, професору Володимирі Анатолійовичу. Бажаю подальших успіхів та плідного продовження роботи над цією надзвичайно важливою науковою темою.

Завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.: Колеги, можливо, ще хтось бажає долучитися до обговорення? Якщо дозволите, тоді приєднаюся до вже висловлених думок. Дійсно, дисертаційне дослідження є надзвичайно актуальним, важливим і затребуваним часом. Безумовно, я підтримую нашу здобувачку. Мав можливість попередньо ознайомитися з роботою й хочу відзначити її високий рівень. На жаль, внаслідок активних бойових дій та тимчасової окупації частина суб'єктів господарювання в Україні уже тривалий час не мають доступу до своїх майнових активів, які залишаються на тимчасово непідконтрольних територіях. Постає надзвичайно складне і багатогранне питання: як діяти в таких умовах із підприємствами, які фактично перебувають у стані неплатоспроможності або навіть банкрутства? Це питання роками залишалося поза належною увагою наукової спільноти та суб'єктів правотворчої діяльності. І завдяки зусиллям Катерини Андріївни, за координації її наукового керівника, шановного Володимира Анатолійовича, їй вдалося не лише порушити цю проблему, але й розпочати фахову дискусію навколо неї.

У своїй роботі здобувачка піднімає цілий спектр гострих і важливих питань, формулює авторське бачення та конкретні пропозиції. Вважаю, що окремі з них заслуговують на розгляд Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та Міністерством юстиції України для подальшого врахування під час підготовки проєктів нормативно-правових актів. Щиро підтримую Катерину Андріївну, бажаю їй подальших професійних і наукових успіхів.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Vereshchahina K. Problems of legal regulation of bankruptcy during armed conflict. *Social & Legal Studios*. 2023. Vol. 6. No. 3. P. 201-208 <https://doi.org/10.32518/sals3.2023.201>. **Scopus**.

2. Верещагіна К.А. Економіко-правові передумови неплатоспроможності суб'єктів господарювання, що опинилися на тимчасово окупованих територіях України. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С.151-158. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.22>

3. Верещагіна К.А. Банкрутства суб'єктів господарювання, майно (активи) яких розташовані на тимчасово окупованих територіях України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 2. С. 47-56. <https://doi.org/10.32782/39221469>

4. Верещагіна К.А. До питання застосування законодавства про банкрутство під час дії воєнного стану. *Актуальні проблеми політики*. 2025. №75. С. 289-294. <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.39>

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави

5. Верещагіна К.А. Правове забезпечення процесу банкрутства в умовах збройного конфлікту. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2023. № 1(53). С.218-226. <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.1.33>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Верещагіна К.А. Деякі аспекти неплатоспроможності суб'єктів господарювання у воєнні та повоєнні періоди: погляд крізь призму закордонного досвіду. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Весняні юридичні читання – 2023. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки»*, електронний збірник матеріалів Донецького національного університету ім. В. Стуса. Вінниця, 2023. С.354-359 URL:

<https://drive.google.com/file/d/1kD07sTZ8g3AUC8fYYc85WpOp29Jo2Vhf/view>

7. Верещагіна К.А. Чинники, що обумовлюють банкрутство суб'єктів господарювання в умовах зовнішньої агресії. *Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України «Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених»*. (м. Київ, 18 травня 2023 р.). Одеса: Юридика, 2023. С.395-399. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf-Aktualni-pytannya_traven_2023.pdf

8. Верещагіна К.А. Особливості проведення процедури банкрутства під час встановленого правового режиму воєнного стану. *II Всеукраїнська конференція «Сучасні тенденції розвитку приватно-правових відносин в умовах євроінтеграційних процесів»*. Електронний збірник матеріалів кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. м. Дніпро, 2023. С.41-45. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14997/1/%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d1%82 %d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%92%d1%81%d0%b5%d1%83%d0%ba%d1%80%20%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97%2016.11.2023.pdf>

9. Верещагіна К.А. Виклики в процедурах банкрутства суб'єктів господарювання, майно (активи) яких розташовані на тимчасово окупованих територіях України. *I-а науково-практична конференція за міжнародною участю «Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи»*. Збірник матеріалів, секція №2, 2024. С.352-356. URL: <https://kntu.net.ua/ukr/Nauka/Naukovi-publikaciyi/Materiali-naukovih-konferencij/Materiali-II-yi-nauk.-prakt.-konf.-Suchasni-strategiyi-stalogo-rozvitku-derzhavi-ta-suspil-stva-naukovi-gorizonti-ta-perspektivi, https://kntu.net.ua/ukr/content/download/113078/636667/file/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%2022.02.24.pdf>

10. Верещагіна К.А. Пріоритети повоєнної відбудови енергетичного сектору економіки країни. *Міжнародна науково-практична конференція*

«Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни». Збірник матеріалів, 2024. С.31-34. URL: https://economic.law.knu.ua/news,https://drive.google.com/file/d/1x4wUb6y1aZjEd6VETWcj16ASxAKVsS_W/view?usp=sharing&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0GaVOV1We7XqpufqtCTJQwCIJz9Mk1SjRIWHamK_2iHuzMqYLfazrC14Y_aem_AdUxCusgqc2CySGXjzryo6YhMJLC9yrGnJsQppXSFIaLKsgycbubkTEVVwW1N8pLKB3pBKWGepFC_S3AxW2fKxS-k

11. Верещагіна К.А. Повоєнне відновлення економіки енергетики України. XXXVI Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях». Електронний збірник матеріалів, 2024. С.54-58. URL: https://duan.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/thesis_int_econom_36_conf_vol2.pdf

12. Верещагіна К.А. Повоєнне відновлення підприємств енергетичної галузі. II Міжнародна науково-практична конференція «Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні регіонів України». Електронний збірник матеріалів, секція №8 Відновлення, відбудова і модернізація промислово-комунальних об'єктів, виробничих підприємств енергетичної галузі та інфраструктури, 2024. Том 2. С.358-362. URL: https://kntu.net.ua/ukr/content/download/116411/653290/file/%D0%A1%D0%98%D0%9D%D0%95%D0%A0%D0%93%D0%86%D0%AF_2024_%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%206-9.pdf

13. Верещагіна К.А. Законодавство про банкрутство в умовах правового режиму воєнного стану. Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти «Суспільство та держава в умовах воєнного стану: виклики та перспективи». Електронний збірник матеріалів, секція 11. Господарське та господарське процесуальне право, 2024. С.730-734. URL: [https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/6e45a3b2-1f69-4390-9798-a7b0952dde66/download,file:///C:/Users/VereschaginaEA/Downloads/05.2024%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4.%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20\(1\).pdf](https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/6e45a3b2-1f69-4390-9798-a7b0952dde66/download,file:///C:/Users/VereschaginaEA/Downloads/05.2024%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4.%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20(1).pdf)

14. Верещагіна К.А. Проблематика практики застосування законодавства про банкрутство до суб'єктів господарювання в умовах війни. Всеукраїнська науково-практична конференція «П'яті наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова». Електронний збірник матеріалів, Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», 2024. С.220-226. URL: <https://hozpravoreposit.kyiv.ua/handle/765432198/250>,

Характеристика особистості здобувача. Верещагіна Катерина Андріївна, народилася 06 липня 1981 р.

У 2001 р. закінчила Запорізькій комерційний технікум з відзнакою за спеціальністю «Правознавство» та отримала диплом молодшого спеціаліста за кваліфікацією юрист.

У 2007 р. закінчила Національну юридичну академію України ім. Ярослава Мудрого та здобула повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», кваліфікація – юрист.

У 2018 р. закінчила Києво-Могилянську бізнес школу та отримала диплом «Магістр бізнес адміністрування «Енергія знань».

З вересня 1999 р. по листопад 2001 р. – юрисконсульт, спеціаліст 1 категорії Управління праці та соціального захисту населення Комунальської райадміністрації Запорізької міської ради.

З листопада 2001 р. по травень 2007 р. – головний юрисконсульт Головного управління праці та соціального захисту населення Запорізької облдержадміністрації.

З червня 2007 р. по грудень 2007 р. – юрисконсульт 1 категорії ВАТ «Укртелекому» Запорізька філія.

З грудня 2007 р. по липень 2012 р. – провідний юрисконсульт, в.о. начальника адміністративно-правового відділу ПАТ «Дніпроенерго».

З липня 2012 р. по березень 2014 р. – начальник відділу договірної роботи ТОВ «ДТЕК Енерго»

З березня 2014 р. по червень 2018 р. – керівник департаменту з майнових відносин ТОВ «ДТЕК Енерго».

З червня 2018 р. по теперішній час – керівник департаменту з претензійно-позовної роботи ТОВ «ДТЕК Енерго».

З листопада 2018 р. по теперішній час – адвокат Адвокатського об'єднання «Перший радник».

З листопада 2021 р. по теперішній час – здобувачка вищої освіти ступеня доктор філософії Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» (заочна форма навчання).

У 2006 р. здобула Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розвитку України в номінації «За виробничі досягнення».

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної роботи.

Відповідно до **п. 15** Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 *пропонується наступний склад разової спеціалізованої вченої ради:*

Голова ради:

Гудіма Тетяна Степанівна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Рецензенти:

Ніколенко Людмила Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Петруненко Ярослав Вікторович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Офіційні опоненти:

Беляневич Олена Анатоліївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Швидка Тетяна Ігорівна – доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

В результаті попередньої експертизи дисертації **Верещагіної Катерини Андріївни** і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Верещагіної Катерини Андріївни на тему: «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Верещагіної К.А. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. п. 6, 7, 8 **Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Верещагіної К.А. на тему: «Правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання, майно яких розташоване на тимчасово окупованих територіях» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Рекомендувати Вченій раді Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук

України» затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Гудіма Тетяна Степанівна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України».

Рецензенти:

Ніколенко Людмила Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України».

Петруненко Ярослав Вікторович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України».

Офіційні опоненти:

Беляневич Олена Анатоліївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Швидка Тетяна Ігорівна – доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Верещагіної Катерини Андріївни:

«За» – 11

«Проти» – 0

«Утримались» – 0

Головуючий на засіданні

Завідувач відділу

проблем модернізації господарського

права та законодавства,

заступник директора з наукової роботи,

доктор юридичних наук, професор

Руслан ДЖАБРАЛОВ

Секретар засідання:

Старший науковий співробітник

сектору проблем реалізації господарського

законодавства відділу проблем модернізації

господарського права та законодавства,

кандидат юридичних наук, старший дослідник

Антон СОШНИКОВ